

LES VIES DE REPRESENTACIÓ EMPRESARIAL: LA CAMBRA OFICIAL D'INDÚSTRIA I COMERÇ DE BARCELONA I FOMENT DEL TREBALL NACIONAL

Mª José Aguar Martínez

INTRODUCCIÓ

Aquesta comunicació presenta les primeres conclusions d'un treball d'investigació realitzat durant el passat any 1993 entorn de «l'espai de representació de les cambres de Comerç».¹

Després del canvi de règim polític i la nova definició del paper que les organitzacions empresarials poden jugar, una de les primeres qüestions que es plantegen és la de l'espai que ocupen les cambres de comerç en la intermediació d'interessos i la seva concurrència amb el moviment empresarial de lliure afiliació. Des de la transició democràtica les cambres han hagut d'adaptar-se al canvi de règim polític i el ressorgiment de l'associacionisme empresarial voluntari.

La meua hipòtesi de treball partia del fet que la diferència, que una part de la literatura sobre associacionisme empresarial establia, entre associacions de comerciants (defensa d'interessos estrictament econòmics com exportació, impostos i política econòmica) i associacions patronals (defensa d'interessos sociolaborals com política social i negociació col·lectiva), havia desaparegut.²

1. AGUAR MARTÍNEZ, Mª José: el espacio de representación de las Cámaras de Comercio, con especial referencia al caso de Cataluña. Memòria d'investigació pel màster en Ciència Política de la Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra, desembre, 1993.

2. En aquest sentit, m'uneixo a la tesi de PARDO AVELLANEDA, R.; FERNÁNDEZ CASTRO, J. «La CEOE desenvolupa avui funcions de tipus patronal junt amb un ampli ventall de funcions especialitzades [...] Al costat de funcions més o menys clàssiques de negociació de convenis amb els sindicats, la CEOE s'ocupa d'ofertar un conjunt de serveis tècnics (o

La tendència creixent de les associacions empresarials voluntàries en l'ofertament d'incentius selectius als seus associats, incidint en matèria de formació, així com en l'ampliació de determinats serveis i departaments, està creant un model mixt d'associació empresarial en el que conviuen funcions econòmiques i socials. És en aquest espai, on la delimitació de funcions entre organitzacions empresarials de lliure afiliació i cambres de comerç es dilueix, on trobem el nus del conflicte.³

L'entorn històric i la relació amb les altres organitzacions empresarials eren factors que calia desenvolupar i explicar per poder situar des d'on parteix el debat que es reobre a partir de la transició democràtica. El següent esquema per fases presenta, de manera gràfica, els diferents períodes històrico-socials en els que s'ha desenvolupat l'activitat de les cambres.

**CREACIÓ DE LES CAMBRES DE COMERÇ (1886)
FINS AL FRANQUISME (1939)**
Entorn Històrico-social
(Atomització i dispersió organitzativa)

<p>Administració ..... (ambivalència) .....></p> <p>Impuls de creació de cambres de comerç (organitzacions voluntàries fins a la llei de Bases de 1911). Reorganització (adopció del model continental de cambres).</p>	<p>Cambres de comerç</p> <p>Lluita per la representativitat de l'empresariat. Relació amb les organitzacions de caire voluntari.</p>
--	--

---

incentius selectius) als seus afiliats, a més a més de cooperar de cara a l'Administració (i a l'opinió pública) com un dels principals actors en el pla macropolític, particularment en els temes de política econòmica i social». PARDO AVELLANEDA, R.; FERNÁNDEZ CASTRO, J. En el capítol «Las organizaciones empresariales y la configuración del sistema de relaciones industriales en la España democrática», inclòs al llibre dirigit i coordinat per MIGUELEZ, F.; PRIETO, C. *Las relaciones laborales en España*. Madrid: Siglo veintiuno, 1991, p.163. (En castellà a l'original).

3. Com assenyala Molins: «sembla obvi que les associacions empresarials tenen la seva última raó de ser en la negociació col·lectiva amb els representants dels treballadors, mentre que les cambres de comerç defensen fonamentalment la promoció de l'activitat empresarial. Més enllà del que és estrictament negociació col·lectiva, per una part, i competències delegades, per l'altra, la resta, és sempre negociable i aquí resideix el nus del conflicte». MOLINS, Joaquim. «Las cámaras de comercio». *La Vanguardia*, 5 de gener, 1991. (En castellà a l'original).

ETAPA FRANQUISTA (1939-1977)
Entorn històrico-social
 (Model únic d'associació: Sindicat Vertical)

<p>Administració..... (control) .....></p> <p>Despolitització i desmembració de les associacions de representació d'interessos.</p>	<p>Cambres de comerç</p> <p>No integrades a la OS. Enfrontament amb el Sindicat Vertical.</p>
---	--

TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA (1977)
Entorn històrico-social
 (Canvi de règim polític. Ressorgiment de l'associacionisme empresarial voluntari)

<p>Administració ----- (nou marc de relacions amb les organitzacions empresarials) .....></p> <p>Redefinició de les vies de representació política. Posicionament dels grups de pressió de cara a vertebrar els interessos econòmics.</p>	<p>Cambres de comerç</p> <p>Readaptació a l'entorn. Relacions amb les noves organitzacions empresarials. Funcions i competències d'unes i altres institucions.</p>
--	--

Font: Elaboració pròpia.

L'ENTORN HISTÒRICO-SOCIAL

Les cambres van néixer com a associacions voluntàries el 1886 i van jugar un rol com a grups de pressió en la crisi subsegüent a la guerra de Cuba i la pèrdua de les colònies. El moviment regeneracionista al que es van adscriure i el subsegüent fracàs d'aquest, van comportar el moment d'esplendor i d'inflexió d'aquestes institucions.

És un període marcat tanmateix per les dificultats per subsistir donat l'escàs esperit associatiu predominant. El 1911 es reorganitzen i s'adopta el model continental que prové de la tradició francesa.⁴ L'Administració les va col·locar en

4. *Model anglosaxó*: caràcter d'associació facultativa, no tenen estatut d'establiment públic, no poden assumir un caràcter de representació del món del comerç i de la indústria. Els

un esglaó superior però, a partir d'aquell moment, l'empresari qüestionarà el pagament obligatori de la quota i les altres organitzacions empresarials posaran també en qüestió la capacitat de representació de les entitats camerals, donat el seu caràcter oficial.

Les relacions entre les cambres i les altres organitzacions empresarials fins a la instauració del franquisme seran de col·laboració en temes de desenvolupament econòmic i de conflicte per ocupar els espais de representació empresarial enfront de l'Administració. Un exemple d'això, seran les relacions entre Foment del Treball Nacional i la Cambra de Barcelona.

Magda Sellés, a la seva tesi sobre Foment del Treball Nacional en el període 1914-1923, assenyala que aquesta entitat va col·laborar amb d'altres institucions econòmiques significatives de Catalunya, entre d'altres, la Cambra de Barcelona, en qüestions com, per exemple, la reclamació d'una zona franca en el port de la ciutat, la qüestió aranzelària o la social. Però també, seguint amb la mateixa autora, Foment del Treball Nacional, en el moment en què es van reorganitzar les cambres, va percebre que perillava la seva posició predominant com a entitat representant dels interessos dels productors. La designació de representants a organismes estatals evidencia les interferències entre Foment i la Cambra durant aquest període.

Fins a l'arribada del franquisme les altres organitzacions empresarials qüestionaran la representativitat de les institucions camerals, incidint en l'obligatorietat de la seva adscripció però, en el fons, l'articulació dels interessos empresarials en aquest país, segons tota la documentació consultada per aquest període, es caracteritza per l'atomització i dispersió organitzativa. També les associacions empresarials privades pateixen una falta de representativitat que la classe empresarial només els concedia en moments d'intensa conflictivitat social. En el fons, es van mostrar incapaces de crear una cúpula patronal, d'àmbit nacional, que pogués articular els interessos empresarials en aquest país.

A partir de 1940 i amb el model d'associació única basada en el Sindicat Vertical, neix una de les peces clau del nou Règim. El sindicalisme forçós d'empresaris i obrers s'instaurà amb el franquisme i marcarà, a partir d'aquest moment, les relacions entre aquells durant prop de quaranta anys. «El Sindicat Vertical és una

---

seus recursos financers són limitats i precaris, sotmesos a la bona voluntat dels seus adherents i alguns subvencionadors. (Bèlgica, Dinamarca, Irlanda, Portugal i Gran Bretanya). *Model Continental (tradicció francesa)*: poden tenir *estatus* d'establiment públic, estan sotmesos a modalitats de control administratiu, teòricament prou importants però això també els confereix mitjans que no es poden comparar amb els de les cambres de model anglosaxó. Els seus usuaris no tenen possibilitat de negar la seva participació en el finançament d'aquestes institucions, no poden escollir, si s'adhereixen o no. Mitjans financers abundants i regulars. Les seves funcions poden desbordar el quadre de la simple representació dels seus usuaris. (Alemanya, Espanya, França, Grècia, Itàlia, Luxemburg i Holanda).

MAGLIULO, Bruno: *Les Chambres de Commerce et d'Industrie*. París: PUF, 1990.

Corporació de Dret Públic que es constitueix per la integració, en un organisme unitari, de tots els elements que consagren les seves activitats al compliment del procés econòmic, dintre d'un determinat servei o branca de la producció, ordenat jeràrquicament sota la direcció de l'Estat».⁵

Les cambres, com a entitats de naturalesa industrial o comercial que sobreregulaven els interessos empresarials en el seu conjunt i la incidència de les quals era d'àmbit nacional, en paraules de Miguel Angel Aparicio,⁶ no s'integraran a l'Organització Sindical Espanyola, però al preu de ser neutralitzades en el desenvolupament de les seves funcions i competències. Així, es va instaurar un discurs orientat a buidar aquestes organitzacions de qualsevol contingut que fes referència a la representació d'interessos de classe o a determinades veleïtats en el camp del sistema polític.

El procediment electoral per renovar els plens camerals es va suspendre el 1937 i no es va reinstaurar fins al 1977. La neutralització que van patir durant aquest anys les va allunyar de les seves bases i, d'aquí, el qüestionament respecte al que són i les funcions que hauran de complir en el nou marc de llibertats democràtiques.

La convocatòria de la Xena Assemblea de Cambres, celebrada a Madrid el mes de maig de 1977 (justament un mes abans de la creació de la CEOE) es va plantejar, com un dels seus objectius: «l'intent d'oferir una nova imatge al servei del desenvolupament econòmic i la defensa, amb la màxima eficàcia, dels interessos que representen les cambres». Les ponències que es van debatre en aquell moment expressen el desig de les entitats camerals d'adaptar-se als canvis de l'entorn i la necessitat de fixar amb nitidesa, quin seria el seu «espai» enfront o conjuntament amb les organitzacions empresarials de caràcter voluntari que sorgeixen, o resorgeixen, en alguns casos, a la transició.

LA NOVA LLEI DE CAMBRES

L'Administració va reprendre el procés electoral però no va endegar un debat seriós i en profunditat sobre les cambres. De fet, fins al 1991 no s'introdueixen mecanismes tendents a propulsar la renovació dels òrgans camerals, i fins al 1993 no s'aprovarà una nova llei de cambres. Una nova llei que no introdueix canvis importants respecte al passat i que, amb l'escurçament pressupostari

5. LINZ Juan J.; DE MIGUEL, Amando. *Los empresarios ante el poder público*. Madrid: Instituto de Estudios Políticos, 1966, p.14. (En castellà a l'original).

6. APARICIO, Miguel Ángel. *El sindicalismo vertical y la formación del estado franquista*. Barcelona: Eunibar, 1979, p.138. (En castellà a l'original).

previst, sembla posar l'èmfasi en l'autofinançament d'aquestes institucions de cara al futur.⁷

La nova Llei de Cambres (1993) estableix les funcions que han de desenvolupar aquestes però deixa la porta oberta a que organitzacions empresarials voluntàries puguin realitzar funcions similars. El nus del conflicte, doncs, segueix intacte.

No s'ha dotat a les cambres amb la possibilitat de gestionar grans serveis com ara ports i aeroports, tal i com ho fan les cambres franceses. Això hagués aprofundit una especialització per part d'aquestes entitats, i hagués contribuït a establir una línia divisòria, almenys sobre aquestes competències, entre unes i altres organitzacions. Ni tan sols en el tema d'organització de fires se'ls delega aquesta competència.

La discussió del Projecte de Llei va convertir José Mª Cuevas, en president de la Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresarials (CEOE) i, per tant, l'organització que dirigeix en els màxims exponents de la representativitat dels empresaris.⁸ El procés que portà a l'aprovació de la nova Llei de Cambres, promulgada el passat mes de març de 1993, ha explicat el desig de les organitzacions empresarials voluntàries d'assolir els espais de representació empresarial enfront de l'Administració. El que en l'actualitat és percebut com una «arena comuna» on conflueixen interessos d'organitzacions empresarials voluntàries i cambres, s'ha convertit en una competència, entre els dos tipus d'institucions, en l'oferta de serveis als seus empresaris.

7. La Llei de Pressupostos Generals de 1989 ja havia rebaixat d'un 2 % fins a l'1,5 % la quota sobre l'Impost de Societats que havien de pagar els empresaris de les cambres, després d'una campanya de la CEOE que demanava una disminució d'aquesta fins a l'1 % . Amb la nova Llei de Cambres es preveu una disminució del percentatge sobre l'Impost de Societats que anirà rebaixant-se fins al 0,75 % el 1998. Respecte a l'IRPF, es passà d'un 4 per mil sobre els rendiments corresponents per aquest concepte fins al 2 per mil.

8. Segons la CEOE, «en cap cas una organització d'afiliació obligatòria pot considerar-se representativa, ja que la representació es basa en la voluntarietat de qui l'atorga». Respecte a les funcions que havien de desenvolupar les cambres, la CEOE es va pronunciar en el sentit que, les relacionades amb el comerç exterior, la formació i els ajuts públics es duguessin a terme amb la col·laboració de les organitzacions patronals. En el comerç exterior, perquè és una àrea d'interès preferent per la major part de les empreses, immerses en un procés d'integració internacional. En el camp de la formació, donada la seva importància per la competitivitat futura i pels cada vegada majors recursos financers i de tot tipus que dediquen les empreses a aquesta activitat. I en ajuts públics, per garantir la transparència de la seva administració i el criteri de repartiment equitatiu.
«La CEOE solicita al gobierno la retirada de las Cortes del Proyecto de Ley de Cámaras de Comercio» *Butlletí* CEOE, núm. 154 (novembre 1992), p. 8-9.

ESTUDI DE CAS: LA CAMBRA DE BARCELONA (1980-1990)

L'estudi de cas de la Cambra d'Indústria i Comerç de Barcelona, es va centrar, prèviament, en la dècada 1980-1990, per analitzar l'evolució i el desenvolupament de funcions i competències entre la Cambra i Foment del Treball Nacional durant aquest període. Això va permetre'm constatar on confluien els interessos de les dues institucions.

L'estudi de les comissions i departaments de la Cambra i del Foment i el volum de reunions realitzat per aquestes durant el període esmentat, el vaig prendre com un indicador de la importància atorgada a determinats temes per les dues entitats. D'aquesta manera vaig observar com creixien i es desenvolupaven temes i departaments de les dues organitzacions que confluien en un mateix entorn d'interès per a ambdues.⁹

	Foment del Treball Nacional	Cambra de Barcelona
comunitats europees	6	4
assumptes fiscals	7	5
política industrial	3	6
política econòmica	9	2
transports i comunicacions	6	4
turisme	6	4
medi ambient	2	4

Respecte a la funció consultiva i de representació que han de desenvolupar les cambres i que, segons Bruno Magliulo, engloba, en el més ampli sentit del terme, el rol de donar avisos de les cambres destinants als poders públics, a la dècada estudiada la Corporació barcelonina havia elevat a un total de vint-i-tres escrits a les diferents administracions:

129 ..... Administració central
22 ..... Administració autonòmica
80 ..... Administració local

9. Les dades corresponen a l'any 1987. En el cas de Foment s'ha agafat la informació de la Memòria que correspon a aquest any i, respecte a la Cambra, s'ha fet el recompte trimestral, segons la informació continguda als butlletins de l'entitat.

La mitjana és d'uns vint-i-tres per any que signifiquen un volum baix d'al·legacions donat l'ampli ventall de sectors i interessos que conflueixen en la Cambra.

Els impostos, la política fiscal, exportació i pressupostos generals de l'Estat són, entre d'altres, temes que van portar a la Cambra de Barcelona a elevar escrits a les diferents administracions. En canvi, l'entrada en el Mercat Comú no va suscitar una preocupació especial. Es nota una manca de recolzament a sectors del comerç i la indústria representats en la Corporació, que veuen clarament afectats els seus interessos per la internacionalització de l'economia, i que no són suficientment defensats per la direcció de l'entitat cameral.

CONCLUSIONS

El desenvolupament de la funció consultiva implica que les institucions camerals es reafirmen en el seu paper d'interlocutors vàlids de l'Administració i siguin una via efectiva de representació dels interessos empresarials enfront del poder públic. Aquesta qüestió consolidarà les cambres com un canal més de representació dels interessos empresarials al costat de les organitzacions de caràcter voluntari. La pressió exercida per aquestes últimes des de la transició, s'ha orientat a monopolitzar les vies de representació dels interessos empresarials enfront de l'Administració.

El punt de ruptura respecte a l'herència del passat es produirà a les eleccions de 1991 a la Cambra de Barcelona. Josep Mª Figueras renunciava, a l'últim moment, a presentar la seva candidatura per la reelecció després de dotze anys, (1979-1991), de direcció ininterrompuda de la institució.

El Pla d'Actuació Corporativa (PAC) llançat pel nou president -Antoni Negre- i aprovat per unanimitat pel ple cameral no va ser obstacle perquè, any i mig després d'haver estat escollit, la discussió dels pressupostos de la Cambra es convertissin en un plebiscit sobre l'actuació i la persona d'Antoni Negre. Sembla que hi ha un acord sobre la necessitat de canvi i renovació a la Cambra però, un cert desacord sobre les persones que representen aquest canvi i la manera de plasmar-lo.

El PAC pretén incidir en els aspectes de canvi d'imatge de la Cambra de Barcelona abundant en les qüestions de modernització i d'entitat competitiva. El desenvolupament del Pla està previst que sigui en tres fases que duraran fins al 1994. La representació gràfica és la següent:

Termini àmbits	curt 31/12/93	mitjà 01/01/93	llarg 31/12/94	resultant		
gestió	racionalització de la gestió	o r g a n i z a m a	gestió exemplar	gestió de grans infraestructures	autofinançament	C O R P O R A C I O
serveis	racionalització i desenvolupaments		rendibilitat de serveis	empresa de serveis beneficiaris		
imatge	imatge corporativa	generadors d'estats d'opinió	punt de referència	autoprotector		

Font: *Memòria d'Activitats 1992*. Cambra Oficial de comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, p. 49.

Al meu entendre és la resposta a la pressió que des de la transició, havia patit la Corporació barcelonina per part de Foment. En última instància, hi ha la pretensió de ser una entitat veritablement representativa dels empresaris. D'aconseguir que aquests es sentin identificats amb l'entitat i que les seves propostes els «lloguin» a la mateixa. L'èxit d'aquest Pla dependrà del recolzament que els propis empresaris li atorguin.

A la Cambra de Barcelona la renovació necessitarà el consens i el pacte entre dues visions, de vegades, enfrontades. La idea de la defensa de l'interès general d'industrials, comerciants i nautes que emmarca la tasca de les cambres amaga la realitat de molts interessos sectorials.

A partir d'aquí, s'obre una línia d'anàlisi que haurà d'aprofundir, entre altres qüestions, l'estudi d'activitats i l'opinió empresarial sobre aquest «espai de representació» que, de moment, comparteixen les cambres i les organitzacions empresarials de caràcter voluntari i que, aquestes últimes, pretenen monopolitzar. Tanmateix, caldrà investigar sobre el paper de l'Administració (central, autonòmica i local) en l'orientació de determinades decisions tendents a propulsar que alguns temes siguin aconseguits per unes o altres entitats.